

**Дуалізм шкільної географії – одне з перспективних джерел
удосконалення освітніх стандартів.**

*О.Ф. Надтока, кандидат педагогічних наук, старший науковий
співробітник, завідувач лабораторії географічної і економічної освіти
Інституту педагогіки НАПН України*

УДК 371.91(07)

Постановка проблеми. З кожним роком все більш реалістичним стає той факт, що кордони Європи – це скоріше не географічні, а динамічні геополітичні кордони. Тому досить важливим є те, ким і як будуть вважати себе випускники школи через найближчі п'ять-десять років. Згідно досліджень, проведених Люблінським університетом ім. Марії Складовської-Кюрі, східноєвропейські респонденти пов'язують зі словом «європеєць» позитивний стандартний зміст. За їхньою уявою, його повинні характеризувати такі ознаки: свобода, освіта, виховання, пріоритет духовного над матеріальним тощо. Отже, виходячи з даних положень, шкільний курс географії є одним із ключових у реалізації євроінтеграційної концепції у сучасній освітній системі [7]. Досить важливе значення він має відігравати у розумінні школярами таких важливих понять, як «глобалізація» та «національна ідентифікація». Перебування географії у складі освітньої галузі «Природознавство», державних освітніх стандартів, в повній мірі не може реалізувати втілення даних тенденцій розвитку у освітню систему України.

Враховуючи той факт, що впродовж історичного розвитку людства освіта розглядалася як джерело прогресу, а на сучасному етапі її ще вважають показником успішності та інструментом стійкого розвитку і збереження добробуту людей [10, 3], тому, якість освіти та її складова якість географічної

освіти, виступає у ролі суспільного ідеалу освіченості людини, вона є категорією, яка відображає різні аспекти освітнього процесу і обумовлюється ситуацією, яка склалася всередині системи освіти і поза її межами. Тому, освітні стандарти є саме тим чинником, який може, якісним чином, вплинути на розвиток географічної компоненти освітньої системи.

Підтвердженням цьому є аналіз науково-методичного досвіду створення шкільних навчальних планів, програм, підручників, навчального обладнання з географії. Все це свідчить про те, що вони зазнають впливу і несуть на собі відбиток тієї освітньої системи в межах якої формувались. Таким чином, якісні зміни освітніх стандартів у галузі географії дадуть змогу, відповідним чином, вплинути на еволюцію освітньої системи в цілому.

Аналіз сучасних досліджень. Проблематика еволюціонування державних освітніх стандартів є однією з центральних для сучасної освітньої політики України. Її ґрунтовно досліджували В. Г. Коємень, В. М. Мадзігон, О. І. Ляшенко, М. І. Бурда, Ю. І. Мальований, та інші українські вчені. Про важливість цього напрямку діяльності зазначає О. Я. Савченко, вказуючи на те, що державні стандарти мають бути осучаснені таким чином, щоб діяльнісний компонент, який включає в себе способи учіння і пізнання став обов'язковою складовою змісту та оцінювання навчальних досягнень учнів [6].

Проаналізувавши роботи вищезгаданих авторів, можна зробити висновок, що освіта поступово перетворюється в сферу проектування людиною власного життя, шляхом формування ідей, прогнозів, які згодом можуть впливати на його якість.

Питання, що стосуються дослідження державних стандартів в області географії розглядали у своїх роботах П. Г. Шищенко, О. В. Бугрій, О. М. Топузов, Г. Ш. Уварова, К. А. Немець, О. Ф. Надтока та інші. Актуальність даних досліджень вбачається у перспективній розробці та обґрунтуванні методики оцінювання якості освітньої діяльності з географії.

Одним з його напрямків є розробка та обґрунтування концептуальних підходів оцінювання освітньої діяльності з географії як механізму, що забезпечує розвиток сучасної школи, іншим – створення якісно нових шкільних підручників з географії[8]. На нашу думку, більш ефективно їх реалізувати в умовах національного курикулуму з географії, який діяв би за принципом відкритої системи. Коли і шкільні програми, і підручники, розроблялися і вдосконалювалися у залежності від потреб навчального середовища, в умовах зворотного зв'язку між їх розробниками та користувачами [4, 2].

Формування цілей статті. Останнім часом все більше зростає роль освітнього візюнування – перспективного бачення навчально-методичних та загальнопедагогічних проблем. Мета даної статті полягає у окресленні сегменту змін, які необхідно, в перспективі, врахувати при оновленні державних стандартів з географії. Врахування даних змін створить умови для покращення якості географічної освіти у загальноосвітніх навчальних закладах.

Основний зміст статті. В даний момент часу триває процес оновлення державних стандартів освіти та розроблення індикаторів їх якості. Географічна та педагогічна науки накопичили значні об'єми нового матеріалу, а якість географічної освіти закладається у основу найновіших освітніх технологій та освітніх стратегій.

Зміст шкільних географічних курсів необхідно переосмислити у відповідності до розвитку науки та людиноцентричних тенденцій. Це повинно знайти своє відображення як у змісті і структурі підручників географії, так і в державних освітніх стандартах [1].

При цьому, слід враховувати і той факт, що географія, як наука, і як шкільний предмет включає в себе дві складові – природничу (фізична географія) та суспільну (економічна та соціальна географія). Шкільна географія, за своєю структурою об'єктивно є дуалістичною, тобто

складається з фізико-географічної та економіко-географічної географії. З одного боку, її не можливо розділити на дві освітні галузі, проте її перебування у межах лише однієї освітньої галузі - «Природознавство» значно звужує можливості цього шкільного предмета. Яскравим прикладом цього є шкільний курс «Географія материків і океанів», адже шляхом об'єктивних досліджень доведено, що в ньому тісно переплітаються як фізико-географічна так і економіко-географічна складові [3].

Крім цього, виникає потреба врахування зростаючого інтересу учнів до економічних та соціальних проблем, таке явище відповідним чином має вплинути на посилення змісту соціально-економічної географії України та світу у шкільній географії. Тому, було б доречним, врахувати це в оновлених освітніх стандартах.

Досить своєрідно на цьому тлі виглядає проблематика забезпечення підвалин профільного навчання. Адже важче забезпечувати допрофільну підготовку у розрізі економіки, в той час коли географія перебуває у освітній галузі «Природознавство». Таким чином, досить важко посилювати саме соціально-економічну складову шкільних географічних курсів.

На думку зарубіжного вченого Дж. Равена, необхідно змінити ідеологію системи освіти, переорієнтувати її на формування компетентностей особистості. При цьому все важливішою є роль реальних обставин, які впливають на формування компетентностей [5]. Це перекликається, як з основними принципами особистісно зорієнтовного навчання, так і з ідеєю А. В. Хуторського про індивідуальну траєкторію навчання кожного учня, який зазначав, що мало спонукати до творчості, а необхідно учня супроводжувати до неї [9].

Врахування індивідуальної освітньої траєкторії учнів здійснюватиметься ефективніше, за умови визначення відповідних предметних компетентностей, проте, якщо їх вектор буде зміщений лише в бік природничої складової

географії (що є закономірним, так як географічна компонента віднесена до освітньої галузі «Природознавство»), важко досягти бажаних наслідків. Адже соціально-економічна складова цього шкільного предмета не матиме таким чином достатнього потенціалу для розвитку. Крім цього, не за горами той час, коли провідну роль в освіті будуть відігравати метапредметні знання. В цьому плані досить важливу роль може відігравати географія, як дуалістична наука і двокомпонентний шкільний предмет. Саме географія може стати тим містком, що тісно пов'язує предмети природничого і гуманітарного циклів у плані формування метапредметних знань[9].

Виходячи з вищесказаного, державні освітні стандарти повинні не лише окреслювати стратегічні напрямки освіти, стимулювати її розвиток, а й у певній мірі виконувати функцію візюнування, визначаючи пріоритетність тих чи інших напрямків розвитку освіти. Таким чином, вже сьогодні, опосередковано можна вплинути на покращення якості географічної освіти, внівши відповідні зміни у структуру та змістову частину державних освітніх стандартів. Ці зміни повинні бути спрямовані по-перше на виділення окремої освітньої галузі «Географія», яка б включала в себе як фізико-географічну так і соціально-економіко-географічну компоненти, а по-друге – значно поглибити і розширити змістову складову, саме з точки зору соціально-економічної географії, врахувавши сучасні реалії.

Всі ці зміни покликані реальним станом речей у сучасній шкільній географії. Адже у сьогоднішньому житті людини виникає ціла низка моментів пов'язаних з географією:

- Близько 70% інформації, яку сучасна людина отримує щоденно має географічну прив'язку ;
- Постійно удосконалюються способи створення географічних карт та збільшується число їх користувачів;
- Поява нових навігаційних систем GPS і ГЛОНАСС за допомогою яких стає можливим більш ефективно використовувати просторово-часові

орієнтири та використовувати отримані данні у практичній діяльності;

- Формування нових орієнтирів для економічного розвитку України;
- Кордони (особливо європейські) стають все більш прозорими, і як наслідок зростає потреба у пізнанні інших регіонів світу на локальному, регіональному та глобальному рівнях.

Література

1. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати / Кремень В. Г. – К.: Грамота, 2005. – 448 с.
2. Локшина О.І. Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу: теорія і практика (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.): монографія / О. І. Локшина. – К.: Богданова А. М., 2009. – 404с. – С. 258 с.
3. Надтока О. Ф. Актуалізація якості географічної освіти – одне з джерел оновлення державних стандартів освіти. / О. Ф. Надтока // Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2009 рік: інформаційне видання. – К.: Педагогічна думка, 2010. – С. 96–97.
4. Надтока О. Ф. Поліпшення змісту курсу «Географія материків і океанів» у Національному курикулумі / О. Ф. Надтока // Географія та економіка в школі. – 2008. – № 9 . – С. 37 – 40.
5. Равен Джон. Педагогическое тестирование: Проблемы, заблуждения, перспективы / Пер. с англ. Изд. 2-е, испр. – М. : «Когито-Центр», 2001. – 142 с. – 17 С.
6. Савченко О. Я. Уміння вчитись як ключова компетентність загальної середньої освіти / Савченко О. Я. // Компетентністний підхід у сучасній освіті. – К., 2004. – С. 35 – 45.

7. Сиротенко А. Й. Європейські тенденції шкільної географії / А. Й. Сиротенко // Географія та основи економіки в школі. – 1999. – № 2. – С. 2–3.
8. О. М. Топузов. Теоретико-методичні засади особистісно орієнтованого шкільного підручника / О. М. Топузов. // Проблеми сучасного підручника. Збірник наукових праць. [За наук. ред. В. М. Мадзігона]. – К., 2011. - №1 (10). – 784 с. – С.8 – 15.
9. Хуторской А. В. Методика личностно-ориентированного обучения. Как обучать всех по-разному?: Пособие для учителя / Хуторской А. В. – М.: Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2005. – 383 с.
10. Computerization and controversy: value conflict and social choices. 2nd ed. / Ed. by R. Kling. New York: Academic Press, 1996. 1. Computerization and controversy: value conflict and social choices. 2nd ed. / Ed. by R. Kling. New York: Academic Press, 1996.

Анотації

О.Ф. Надтока. Дуалізм шкільної географії – одне з перспективних джерел удосконалення освітніх стандартів.

У статті розглядаються питання перспективної видозміни географічної компоненти державних освітніх стандартів, шляхом виділення нової освітньої галузі – «Географія». Дані підходи розглядаються з позицій дуалізму шкільної географії і обов'язкового врахування як фізико-географічної, так і економіко-географічної складових цього предмета.

Ключові слова: державний освітній стандарт, дуалізм географії, якість географічної освіти, курикулум.

А.Ф. Надтока. Дуализм школьной географии - одно из перспективных источников усовершенствования образовательных стандартов.

В статье рассматриваются вопросы перспективной видоизменения географической компоненты государственных образовательных стандартов, путем выделения новой образовательной области - «География». Данные подходы рассматриваются с позиций дуализма школьной географии и обязательного учета как физико-географической, так и экономико-географической составляющих этого предмета.

Ключевые слова: государственный образовательный стандарт, дуализм географии, качество географического образования, кuryikulum.

AF Nadtoka. Dualism in school geography - one of the most promising sources of improving educational standards.

The article examines the prospective modification of geographic components of state educational standards, by providing the educational field - "Geography". These approaches are considered from the standpoint of dualism school of geography and required consideration of both the physical and geographical, and economic and geographic components of the subject.

Keywords: state educational standards, dualism of geography, the quality of geographical education, kuryikulum.